

НЕКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ЧИТАЊА КОД ГЛУВЕ И НАГЛУВЕ ДЕЦЕ

Мирела Кљаић

ОШ "Јован Поповић", Нови Сад

Вредност читања у животу савременог човека је непроцењива. Због комуникационе баријере са којом се глуви и наглуви свакодневно суочавају, читање добија још значајнију улогу. Оно им омогућава пријем порука и информација које им аудитивним путем остају недоступне. Читање за њих представља средство комуникације, средство за стицање знања, али уједно је и важан чинилац који доприноси њиховом целокупном говорно – језичком развоју.

Међутим, потенцијал читања за особе са оштећеним слухом често остаје неискоришћен. Њихова говорно – језичка неразвијеност и сиромашна искуствена база одражава се и на квалитет читања. Карактеристикама читања глувих и наглувих ученика бавило се ово истраживање. Испитивали смо квалитет читања пратећи технику читања и врсте грешака, као и ниво разумевања прочитаног текста. Занимало нас је да ли на истакнуте елементе читања утичу узраст, степен слушног оштећења, успех из српског језика и пол ученика.

Истраживање је спроведено у децембру 2010. године, на узорку од 30 ученика са оштећеним слухом, узраста од III до VIII разреда. Тестирање је вршено у Основној школи „Јован Поповић“ у Новом Саду и у Школи за оштећене слухом – наглуве „Стефан Дечански“, у Београду. У узорак су укључене и две девојчице које се школују по редовном плану и програму у типичним новосадским школама. Као инструмент истраживања коришћен је Тродимензионални тест читања, аутора Хелене Сакс.

Резултати истраживања су показали низак ниво разумевања прочитаног, а велики број грешака указује и на лошу технику читања. Истраживање је показало да узраст, степен оштећења слуха и пол ученика имају делимичан утицај на поједине сегменте читања.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: читање, глува и наглува деца, говорно – језички развој.

УВОД

Живимо у доба писане речи. Човеково образовање и самообразовање не одвојиви су од читања и писања. Књига није само извор знања, него је и извор задовољства и може у великој мери да оплемени човеков живот. Код особа са оштећеним слухом читање добија још већи значај и улогу. Путем читања они могу да добију мноштво информација њима недоступних аудитивним путем. Читање говора с уста је изузетно напорно и брзо доводи до психофизичког замора. Решење овог проблема може да буде у коришћењу знаковног језика, али и у већој употреби читања у образовању, па и свакодневној комуникацији. Аутори који су се бавили овом проблематиком (Савић, Димић), истицали су бројне предности писане речи за глуве и наглуве особе. Писана реч може да се рашчлани, можемо јој посветити више времена и враћати се на њу ради бољег разумевања њеног смисла. Потенцијали читања и писања у раду са особама са оштећеним слухом помињани су још у XV веку. И Giloramo Cardano (1501-1576), познати италијански научник, лекар, филозоф и хуманиста, писао је о могућности да глуви “читајући чују и пишући говоре”.

Без доброг владања читањем готово је немогуће потпуно и успешно укључивање глувих и наглувих у савремене друштвене токове. Међутим, велика је разлика између правилног читања и механичког праћења слова. Читање без разумевања није читање. Да би се дошло до читања с разумевањем, потребан је дуг и напоран пут, посебно код деце са оштећеним слухом. Кроз период обуке деци, пре свега, треба пружити добру технику читања, која је важан предуслов за читање с разумевањем. Владисављевић (1986) истиче да се под техником читања подразумева повезивање слова у речима и повезивање речи у реченици. Те асоцијације морају бити течне, без прекидања усред речи, без изостављања и супституције слова и без словног и слоговног понављања. Добра техника читања захтева одговарајућу брзину, постојање нагласних јачина, добру интонацију и уопште, поштовање свих ортографских правила. Код технички доброг читања читалац аутоматски повезује лексичке јединице у целине, а своју пажњу може да пренесе на поруку текста. Међутим, и добра техника читања је недовољна без одговарајућег језичког искуства. Димић (1997) наводи да највећи проблем у савлађивању и каснијем коришћењу читања код деце са оштећеним слухом лежи управо у њиховом недовољном искуству и лингвистичкој бази говора. Развој усменог говора и језика природно претходи учењу читања. Деца уредног слуха кроз рано детињство комуницирају са околином, слушају разне приче, размишљају о њима и код њих се лингви-

стичке способности развијају по аутоматизму. Деца са оштећеним слухом, међутим, савлађивањем читања истовремено уче и богате језик.

Уместо да усмени говор буде основа за усвајање писмености, управо путем читања и писања они развијају свој језик и говор. Према томе, за глуве особе читање представља и важно средство говорно – језичког развоја.

Читањем различитих текстова глува деца богате вокабулар, усвајају граматичка правила и уче се правилном изражавању.

Многи аутори истичу потребу репетитивног читања, јер на тај начин ученици уочавају одређене фразе, што им касније може помоћи у разумевању и осећању реченице. Репетитивно читање је, поред тога, значајно и за флуентност у читању и говору, јер се код понављаног читања развијају аутоматизми.

Из претходно наведеног се може закључити да читање може значајно да побољша квалитет изражавања и комуникације особа са оштећеним слухом. Међутим, потенцијал читања често остаје неискоришћен. Читање је сврховито само ако је уз добру технику праћено и разумевањем текста. Међутим, истраживања која се баве проблемима читања, како у свету тако и код нас, указују на низак ниво разумевања прочитаног, као и на бројне погрешке у самој техници читања глувих и наглувих особа. Карактеристикама читања особа са оштећеним слухом бавило се и ово истраживање.

ЦИЉ И ЗАДАЦИ ИСТРАЖИВАЊА

На почетку истраживања постављен је општи циљ који гласи: испитати карактеристике читања код глуве и наглуве деце у основној школи.

На основу општег циља, постављени су задаци истраживања:

1. утврдити односе између узраста ученика и разумевања текста и успешности у читању;
2. утврдити односе између степена оштећења слуха и разумевања текста и успешности у читању;
3. утврдити односе између оцене из српског језика и разумевања текста и успешности у читању;
4. утврдити односе између пола ученика и разумевања текста и успешности у читању;
5. утврдити које врсте грешака ученици праве при читању.

УЗОРАК

Истраживање је извршено у Основној школи „Јован Поповић“ у Новом Саду, у одељењима за децу са оштећеним слухом, и у Школи за оштећене слухом – наглуве „Стефан Дечански“, у Београду. У узорак су укључене и две девојчице са оштећеним слухом из Новог Сада, које похађају наставу у редовним новосадским школама, једна у трећем, а једна у петом разреду.

Истраживањем је тестирано укупно 30 ученика од III до VIII разреда, од тога 16 дечака и 14 девојчица. Ученици су разврстани према узрасту, степену слушног оштећења и према оцени из српског језика.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Услови испитивања

Испитивање ученика је обављено у кабинетима за индивидуални рад. Тестирање је вршено индивидуално са сваким учеником. Ученици су добили одговарајућа упутства, а резултати су бележени на посебан папир са текстом за сваког ученика. Услови за читање су били добри, јер је испитивање вршено у току дана, уз одговарајућу осветљеност.

Испитивање је обављено током месеца децембра 2010. године.

Инструменти истраживања

У прикупљању релевантиних података током истраживања коришћени су одговарајући инструменти.

Као основни инструмент у испитивању карактеристика читања коришћен је Тродимензионални тест читања, аутора Хелене Сакс. Адаптацију теста за српски језик је урадила Спасенија Владисављевић. Текст који се чита носи назив „Само један снежни дан“. Сам тест читања обухвата три димензије читања: брзину, правилност читања и разумевање текста. Аутор текста истиче да су то димензије које подједнако карактеришу квалитет читања. Током овог истраживања праћене су две димензије: правилност читања (грешке у читању) и разумевање текста према вербалним одговорима.

Да би се утврдило разумевање, од ученика се тражи да преприча текст након што га прочита. Приликом препричавања, бележе се чињенице које ученик износи о тексту. Издвојено је 10 могућих чињеница које су индикатори разумевања текста.

Подаци о стању слуха и успеху ученика из српског језика узети су из школске документације.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Током обраде података вршена је квантитативна анализа. Коришћена је аритметичка средина и процентни рачун. Добијени резултати су приказани табеларно, уз одговарајуће коментаре.

У табеларном приказу разумевања текста могуће чињенице означене су бројевима од 1 – 10. Врсте грешака које су се јављале у читању у табелама су приказане римским бројевима од I – X.

Однос између узраста ученика и разумевања текста и успешности у читању

Табела бр. 1 - Просечно разумевање текста у односу на узраст

Разред	Познавање чињеница (%)										укупно
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Трећи	25	50	0	25	100	75	0	25	0	0	30
Четврти	0	0	0	0	100	25	0	0	0	0	12,5
Пети	28,57	71,43	0	42,86	71,43	42,86	14,28	57,14	28,57	28,57	38,57
Шести	25	75	25	100	100	100	0	25	0	25	47,50
Седми	33,33	66,67	16,67	83,33	100	83,33	50	33,33	0	16,67	48,33
Осми	0	40	0	20	100	20	0	0	0	0	18
Укупни просек	18,65	50,52	6,94	45,20	95,24	57,70	10,71	23,41	4,76	11,70	32,48

Табела бр.1 приказује разумевање текста „Само један снежни дан“ у односу на сваки разред, као и просечно разумевање текста од стране свих ученика обухваћених узорком. Просечно разумевање текста утврђено сумирањем резултата износи 32,48%.

Међу ученицима различитих узрастних група забележене су значајне статистичке разлике у погледу разумевања текста. Најслабије су текст разумели ученици четвртог разреда (12,5%), док су најбоље разумевање текста показали ученици седмог разреда (48,33%). Из табеле се види да се разумевање текста углавном повећава с узрастом ученика, али ову правилност нарушавају резултати забележени код ученика IV и VIII разреда, који су знатно лошији од очекиваног. Димић (1997) наводи резултате истраживања који потврђују да узраст има утицаја на разумевање текста.

Табела бр. 2 - Врсте грешака и успешност у читању у односу на узраст

Разред	% неуспешности											% усп.
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Ук.	
Трећи	75	75	100	0	75	25	0	50	75	75	55	45
Четврти	75	25	100	0	100	50	50	50	50	75	57,50	42,50
Пети	71,43	85,71	85,71	0	57,14	14,29	57,14	14,29	14,29	28,57	42,86	57,14
Шести	25	25	75	25	75	0	25	25	25	0	30	70
Седми	83,33	33,33	100	0	100	16,67	33,33	0	16,67	16,67	40	60
Осми	60	80	100	0	100	60	60	0	40	60	56	44
Укупни просек (%)	64,96	54,00	93,45	4,17	84,52	27,66	37,58	23,21	36,83	53,14	46,89	
% успешн.	35,04	46	6,55	95,83	15,48	72,34	62,42	76,79	63,17	46,86		53,11

Са најмањим успехом читали су ученици четвртог разреда (42,50). Најмање грешака имали су ученици шестог разреда, где просечна успешност на нивоу разреда износи 70%. Општа успешност свих ученика у читању текста „Само један снежни дан“ износи 53,11%. Ако изузмемо резултат осмог разреда, који значајно одудара од очекиваних вредности, може се закључити да ученици виших разреда технички боље читају текст.

Као најзаступљеније грешке у читању издвојиле су се: III - тешкоће са читањем вишесложних речи (93,45%), V - непоштовање знакова интерпункције (84,52%) и I - тешкоће повезивања два слова (64,96). Најма-

ње се у читању јављала грешка под бројем IV - понављање прочитаних слова, слогова и речи (4,17%).

Однос између степена оштећења слуха и разумевања текста и успешности у читању

Табела бр. 3 – Просечно разумевање текста у односу на тежину оштећења слуха

Оштећење слуха	Познавање чињеница (%)										укупно
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Умерено тешко	25	50	0	25	100	75	25	50	25	25	40
Тешко	16,67	66,67	0	66,67	83,33	50	0	16,67	0	16,67	31,67
Врло тешко	23,53	52,94	11,76	41,17	94,11	64,70	11,76	23,53	5,88	11,76	34,11
Тотална глувоћа	0	33,33	0	66,67	100	0	33,33	33,33	0	0	26,67

Најслабије разумевање текста показали су ученици са тоталном глувоћом (26,67%), а најбоље су разумели текст ученици са умерено тешким оштећењем слуха (40%). Међу различитим категоријама слушног оштећења уочене су значајне квантитативне разлике у погледу разумевања текста. Табела показује да разумевање текста генерално опада са порастом оштећења слуха, мада је занимљиво да су ученици са врло тешким оштећењем слуха показали боље резултате од ученика са тешким оштећењем. Ово се може објаснити чињеницом да је међу ученицима са врло тешким оштећењем слуха и пет ученика са кохлеарним имплантом. Њихова слушна перцепција могла би значајно да допринесе језичком искуству и развоју, што битно утиче на квалитет читања и олакшава разумевање прочитаног текста. Такође, у групи деце са врло тешким оштећењем слуха су и две девојчице које похађају наставу у редовним школама, и њихови добри резултати су допринели бољем просечном резултату целе групе.

**Табела бр. 4 – Грешке и успешност при читању
у односу на степен оштећења слуха**

Оштећ. слуха	% неуспешности											% усп.
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Ук.	
Умерено тешко	25	50	100	0	75	25	75	25	25	0	40	60
Тешко	66,67	83,33	83,33	16,67	83,33	16,67	33,33	50	66,67	33,33	53,33	46,67
Врло тешко	76,47	47,06	94,12	0	82,35	29,41	29,41	11,76	29,41	47,06	44,71	55,29
Тотална глувоћа	66,67	66,67	100	0	83,33	33,33	66,67	0	33,33	66,67	53,33	46,67

Ученици са тешким и са тоталним оштећењем слуха постигли су исти успех у читању, који износи процентуално 46,67 %, што представља и најлошији резултат. Највећу општу успешност и најмање грешака имали су ученици са умерено тешким оштећењем слуха (60%).

Међу појединим категоријама слушног оштећења забележена је значајна разлика у погледу добијених резултата. Ученици са врло тешким оштећењем слуха су и у овом случају постигли боље резултате у односу на тешко оштећење, што се, такође, може објаснити претходно наведеним разлозима.

Резултати истраживања које наводи Димић (1997) указују да степен слушног оштећења утиче на успешност у читању и разумевање прочитаног текста.

**Однос између оцене из српског језика и разумевања текста
и успешности у читању**

**Табела бр. 5 – Просечно разумевање текста
у односу на оцену из српског језика**

Оцена из српског језика	Познавање чињеница (%)										ук.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Одличан	21,05	57,89	10,53	52,63	94,74	68,42	21,05	31,58	5,26	10,53	37,89
Врло добар	50	75	0	75	75	75	0	50	25	25	45
Добар	0	16,67	0	0	100	0	0	0	0	0	11,67
Довољан	0	100	0	100	100	100	0	0	0	0	40

Најслабије разумевање текста забележено је код ученика са оценом добар (11,67%), док су најбоље разумевање показали ученици са оценом врло добар из српског језика (45%). Забележене су значајне статистичке разлике у разумевању текста међу групама, иако није уочено да разумевање текста расте са оценом из српског језика.

Табела бр. 6 – Грешке и успешност у читању у односу на оцену из српског језика

Оцена из српског језика	% неуспешности											% усп.
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Ук.	
Одличан	68,42	52,63	94,74	5,26	84,21	26,32	36,84	26,32	26,32	26,32	44,73	55,26
Врло добар	50	50	75	0	50	0	0	0	25	25	27,50	72,50
Добар	66,67	66,67	100	0	100	50	83,33	16,67	66,67	83,33	63,33	36,67
Довољан	100	100	100	0	100	0	0	0	100	0	50	50

Забележене су статистички значајне разлике у резултатима међу издвојеним групама. И у овом случају, најмању општу успешност у читању текста су постигли ученици са оценом добар (36,67%). Највећа општа успешност током читања забележена је код ученика са оценом врло добар и износи 72,50%.

У оба случаја, када се анализира однос између оцене из српског језика и квалитета читања, ученици са оценом врло добар постигали су најбоље резултате. Овоме вероватно доприноси чињеница да су међу овим ученицима и девојчице које похађају редовну наставу. Иако су оцењене оценом врло добар, треба узети у обзир да су критеријуми оцењивања у редовним школама знатно виши, и резултати ових девојчица бољи су од резултата већине ученика са оценом одличан у одељењима за децу са оштећеним слухом. Ово се, свакако, одразило и на укупан резултат групе деце са оценом врло добар, јер група обухвата само четири ученика.

Пошто је узорком обухваћен само један ученик оцењен оценом довољан, то не можемо у потпуности да узмемо као релевантан показатељ односа ове оцене са успехом у читању и разумевању текста. У оба случаја, овај ученик је постигао боље резултате у односу на просечан успех ученика са оценом добар. Разлог овоме могу да буду неуједначени критеријуми у оцењивању ученика, али треба узети у обзир и остале чињенице које су могле да утичу на резултат.

Димић (1997) наводи резултате истраживања који указују да успех ученика има утицаја на квалитет читања и разумевања текста.

Однос између пола ученика и разумевања текста и успешности у читању

Табела бр. 7 – Просечно разумевање текста у односу на пол ученика

Пол ученика	Познавање чињеница (%)										ук.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Мушки	18,75	50	6,25	43,75	87,50	56,25	18,75	18,75	6,25	12,50	31,87
Женски	21,43	57,14	7,14	50	100	57,14	7,14	35,71	7,14	14,28	35,71

Нешто слабије разумевање текста показали су дечаци (31,87%), док је код девојчица забележено просечно разумевање текста са успехом од 35,71%.

Табела бр. 8 – Грешке и успешност у читању у односу на пол ученика

Пол ученика	% неуспешности											% усп.
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Ук.	
Мушки	75	68,75	100	6,25	93,75	31,25	31,25	25	31,25	25	48,75	51,25
Женски	57,14	42,86	85,71	0	71,43	21,43	50	14,79	42,86	42,86	42,86	57,14

Табела показује да су мање грешака и бољу успешност у читању постигле девојчице, са просечним резултатом од 57,14%. Дечаци су постигли општу успешност од 51,25%. У оба случаја, кад је у питању квалитет читања и разумевања текста, девојчице су постизале боље резултате, што, према Димић (1997), одговара подацима забележеним у литератури. Потребно је истаћи да се у овом истраживању међу девојчицама налазе и две ученице које похађају наставу по редовном плану и програму, и њихови добри резултати имали су утицаја на просечне резултате забележене код девојчица.

Димић у резултатима истраживања објављеним 1997. године није уочила статистички значајне разлике у читању и разумевању текста у односу на пол ученика.

ЗАКЉУЧАК

На основу резултата добијених истраживањем, намећу се закључци.

Узраст ученика има делимичног утицаја на успешност у читању и разумевању прочитаног текста. Добијени резултати показују да се са узрастом број грешака у читању углавном смањује, а расте разумевање текста при читању.

На разумевање текста и успешност у читању утиче и степен слушног оштећења. Ученици са лакшим оштећењем слуха у читању обично постижу бољи успех, и обрнуто. Најбоље резултате у праћењу оба сегмента читања постигли су ученици са умерено тешким оштећењем слуха, док су најслабији успех остварили ученици са тоталном глувоћом.

Истраживањем није утврђена корелација између оцене из српског језика и квалитета читања.

Анализа успеха у читању и разумевању текста у односу на пол ученика показала је одређене разлике у корист девојчица. Девојчице су, у односу на дечаке, правиле мање грешака током читања и боље су разумеле прочитани текст. Међутим, ове разлике нису велике и, у контексту различитих фактора, могу се сматрати случајним.

Уочено је да ученици са оштећеним слухом при читању праве различите врсте грешака, али и да све врсте грешака током читања нису заступљене у подједнакој мери.

Ученици су имали највише потешкоћа са читањем вишесложних речи, које су при читању раздвајали на слоге и шчитавали, или су застајкивали испред њих. Овакве погрешке одражавају се на разумевање поруке текста, јер се ученици концентришу на изоловану реч, и губе ток и смисао прочитаног. Потребно је да учитељи у нижим разредима више раде на техници читања, упорним вежбањем гласног читања различитих текстова и понављањем, што ће утицати и на смањење учесталости ове врсте грешака.

Посебан проблем за ученике са оштећеним слухом током читања представља поштовање и изражавање интерпункцијских знакова. Они се, док читају, боре са артикулационим потешкоћама и покушавају истовремено да прате смисао текста, успркос сиромашном речнику и језичком искуству. Зато је важно да се што раније добро савлада техни-

ка читања, да би се у вишим разредима могло посветити више пажње логичком и изражајном читању текста.

Велике потешкоће ученици су имали и са повезивањем слова, што је првенствено последица лоше артикулације. Рад на артикулацији треба да започне још у предшколском периоду, а кроз рад на техници читања ученици ће постепено научити да савладају различите гласовне комбинације. Важну улогу у овоме има понављање у читању текста, чиме се доприноси већој брзини и бољој техници читања.

Резултати истраживања показују да су ученици обухваћени узорком показали просечно разумевање текста које износи 32,48%, што је недовољно да би се схватио смисао и порука текста. Деца са оштећеним слухом, према Димић (1997), током читања текста покушавају да дођу до значења идући од једне речи до друге и задржавају се на површинским структурама реченице. Велики број ученика обухваћених узорком је током читања памтио неважне чињенице, што су и наводили током препричавања.

Међутим, задржавајући се на овим неважним чињеницама, они су пропустили оно што је битно за смисао и садржај текста. Добар читач, насупрот томе, уместо од речи до речи при читању се креће од једног до другог значења. Међутим, за ово је потребно одговарајуће језичко искуство које глуви углавном немају. На разумевању прочитаног треба инсистирати већ од прве прочитане речи и реченице, а касније вежбе треба усмеравати на разумевање прочитаних целина. Извлачење поруке и суштине из целине текста за особе са оштећеним слухом представља велики проблем, на чему посебно треба треба радити. Неки аутори (D. Booth, L. Swartz, И. Г. Јушић) предлажу коришћење и креирање когнитивних мапа приликом читања, како би се побољшало разумевање прочитаног, што се може применити и код деце са оштећеним слухом. Прављењем когнитивних мапа деца се подстичу на читање с разумевањем, тиме се избегава механичко учење текста, док се уочавају везе међу чињеницама и текст се повезује у логичку целину. Прављење когнитивних мапа као вежба може се користити не само на часовима српског језика, већ и на осталим предметима.

Приликом препричавања текста уочено је да је пасивни речник деце са оштећеним слухом богатији од активног. Нпр. уместо чињенице „истопио“ која се налази у тексту, неки ученици су наводили „после нема снега“, чиме су показали разумевање појма, али није дошло до активне употребе речи у исказу. Такође, неке чињенице су ученици давали у гестовном облику уместо у вербалној форми, што потврђује да те речи немају употребну вредност у њиховом активном

говору, али су их разумели током читања. Зато је веома важно да обрада непознатих речи не буде сама себи циљ, већ да свака нова реч у речнику ученика добије своју употребну вредност. Важно је да се ученици подстичу да нове речи користе у реченицама, како би се утврдило њихово значење.

Иако је уочен делимични утицај узраста ученика и степена слушног оштећења на квалитет читања, одступања у резултатима на овом плану указују да је квалитет читања вероватније одраз различитих фактора који на њега утичу. Ту посебно треба издвојити значај ране рехабилитације, стимулативност средине у којој се дете развија (породица и школа), врсту и квалитет амплификације и карактеристике саме личности.

Правилно читање и писање пружа огромне могућности за развој језика и говора код деце са оштећеним слухом. Читањем они могу да стекну одговарајући вокабулар, да упознају језичке структуре, обогате синтагму и, уопште, да стекну бројна сазнања која не могу да добију аудитивним путем. На тај начин се читањем развијају и способности њиховог вербалног изражавања и омогућава им се да остваре бољу комуникацију са широм околином. Управо из ових разлога, потребно је посветити више пажње проучавању проблема читања и проналажењу путева за побољшање квалитета читања и разумевања текста.

ЛИТЕРАТУРА

1. Adams J.W., Rohring P. S. (2004): Handbook to service the the deaf and hard of hearing, Elsevier Academic Press, San Diego
2. Бугарски Р. (1995): Увод у општу лингвистику, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
3. Booth D., Swartz L. (2009): Uspešno čitanje i pisanje – tehnike za razvoj pismenosti, Kreativni centar, Beograd
4. Brueggemann B. J. (2004): Literacy and deaf people, Gallaudet University, Washington, DS
5. Владисављевић С. (1986): Поремећаји читања и писања, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
6. Владисављевић С. (1991): Дислексија и дисграфија, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
7. Вучковић М. (1993): Методика наставе српског језика и књижевности, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
8. Галић – Јушић Инес (2004): Дјеца с тешкоћама у учењу: рад на спознајном развоју, вјештинама учења, емоцијама и мотивацији, Остварење, Лекеник
9. Димић Н. Д. (1997): Специфичности у читању деце оштећеног слуха, Дефектолошки факултет, Београд
10. Димић Н. Д. (1996): Специфичности у писању слушно оштећене деце, Дефектолошки факултет, Београд
11. Димић Н. Д. (2004): Проблеми у језичком изразу код глуве и наглуве деце, Друштво дефектолога Србије и Црне Горе, Београд
12. Димић, Н., Кљаић, М. (2011): Карактеристике писања код глуве и наглуве деце у основној школи, Београдска дефектолошка школа, Друштво дефектолога Србије и Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, вол. 17(1), бр. 49, 43-55.
13. Милатовић В.: Методика наставе српскохрватског језика, у књизи Лекић Ћ. (1993): Методика разредне наставе, нова просвета, Београд
14. McGill – Franzen A., Allington R. L. (2011): Handbook of reading disability Research, Routledge, New York
15. Савић Љ. (1985): Читање и разумевање прочитаног у глувих ученика, дефектолошка теорија и пракса, 1-2, Београд
16. Савић Љ., Ивановић М. П. (1995): Сурдопедагогија, Дефектолошки факултет, Београд

SOME CHARACTERISTICS OF DEAF AND HARD OF HEARING CHILDREN READING

MIRELA KLJAIĆ

E.S. "Jovan Popović", Novi Sad

SUMMARY

The value of reading in the life of a modern man is priceless. Due to the communication barrier that deaf and hard of hearing people encounter, reading get even more significant role in their everyday life. Reading offers plenty of opportunity for obtaining information otherwise impossible to get through auditory mechanisms. This way reading becomes a method of communication, a way of learning, but also an important element that contributes a great deal to their speech and language development.

However, the potential of the reading isn't often fully exploited. The poorly developed speech and the poor language experience reflect badly on the quality of reading as well. The aim of this research was to look into the reading characteristics of deaf and hard of hearing children. The aim of this research was to look into the particular problems deaf and hard of hearing encounter when reading and writing. We also wanted to examine the quality of reading and reading comprehension and to pinpoint the types of mistakes the children made. We were interested in finding out whether and to what extent the quality of reading may depend on the age, the level of hearing loss, the grade in Serbian language and the sex.

The research was carried out in December, 2010 in the classes of hearing impaired children in two elementary schools in Novi Sad and Belgrade. A total of 30 deaf and hard of hearing children were examined, together with two girls attending regular schools.

The results of study show the low quality of reading and reading comprehension by deaf and hard of hearing children. The research has indicated that the age, the hearing loss and sex have partial influence on some elements of reading.

KEY WORDS: writing, deaf and hard of hearing children, speech and language development.